

Asia: VN/4063/2021

Arviomuistio avioliittoon pakottamisen rangaistavuudesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriö on pyytänyt Rovaniemen hovioikeudelta lausuntoa avioliittoon pakottamisen rangaistavuutta koskevasta arviomuistiosta (Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:29).

Lausuntopyynnön johdosta hovioikeus lausuu kunnioittaen seuraavaa.

Hovioikeus pitää lähtökohtaisesti kannatettavimpana arviomuistion sivulla 87 esitettyjä vaihtoehtoja 2 ja 3b.

Ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistö on moniulotteinen. Se kattaa laajasti erilaiset tilanteet myös pakkoavioliittojen osalta. Sääntelyn täsmentäminen ja avioliittoon pakottamisen lisääminen teon tarkoituksiksi todennäköisesti edesauttaisi tapausten tunnistamista ja niiden saattamista rikosprosessiin. Ottaen huomioon tapausten hyvin vähäinen määrä pakkoavioliittoja koskeva rikollisuus vaikuttaa lähinnä piilorikollisuudelta. Olisikin tärkeää löytää keinot pakkoavioliittojen ennaltaehkäisyyn ja tunnistamiseen.

Hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että esimerkiksi Ruotsissa säännelty yksityiskohtainen erillinen tunnusmerkistö ei ole johtanut tapausten lisääntymiseen. Arviomuistiossa todettujen Ruotsin tilastotietojen mukaan vain vähäinen määrä rikosilmoituksista on johtanut oikeuden tuomioon. Erilliskriminalisointiin ei tulekaan lähteä vain sen vuoksi, että pakkoavioliittojen moitittavuudesta halutaan välittää symbolinen viesti. Tämä kanta on todettu myös arviomuistiossa.

Kun ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistöön lisätään teon tarkoituksiksi avioliittoon pakottaminen, on sen määritelmästä syytä säätää laissa yksiselitteisesti ja selkeästi. On perusteltua, että avioliitolla tarkoitetaan rikoslaissa vain juridisesti pätevää avioliittoa. Ongelmaksi voivat kuitenkin muodostua suvun tai yhteisön sisällä solmitut avioliitot, jotka eivät kuitenkaan ole juridisesti päteviä. Tällaisetkin pakkoavioliitot olisi myös syytä saattaa rangaistaviksi. Hovioikeus kuitenkin tunnistaa ongelman siitä, ettei rikosoikeudellinen laillisuusperiaate tällaista todennäköisesti sallisi. Pakottamisen määritelmään voi liittyä rikosprosessissa tiettyjä näyttöongelmia. Olisi ehkä syytä syvällisemmin pohtia niitä näkökulmia, miten suhtaudutaan sellaisiin järjestettyihin avioliittoihin, joihin on annettu suostumus esimerkiksi kulttuuristen syiden ja yhteisön perinteen vuoksi, mutta joissa avioliitto voi kuitenkin olla toisen osapuolen tai molempien osapuolten tahdon vastainen.

Jos ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistö jää toteutumatta, voi pakottamisen tunnusmerkistö sen sijaan toteutua. Koska pakkoavioliitoissa on usein kysymys lähisuhdeväkivallasta, olisi syyteoikeudesta perusteltua säätää samoin kuin siitä on säädetty lievän pahoinpitelyn osalta. Lähisuhdeväkivallan torjuminen on tehokasta silloin, kun viranomaiset ja mahdollisesti myös uhrin lähipiiri tunnistavat väkivallan ja ryhtyvät toimenpiteisiin. Siksi hovioikeus pitää kannatettavana myös vaihtoehtoa 3b. Kun otetaan huomioon tilanteet, joissa pakkoavioliittojen asianomistajat ovat, ei hovioikeus lähtökohtaisesti pidä todennäköisenä sitä, että rikosilmoitus jätettäisiin syyttäjän syyteoikeuden vuoksi tekemättä, kuten arviomuistion sivulla 83 on pohdittu.

Hovioikeuden lausunnon ovat valmistelleet hovioikeudenneuvos Timo Lahdenperä ja hovioikeuden esittelijä Anniina Kaartometsä.

Presidentti Marianne Wagner-Prenner

Kansliapäällikkö Hannu Gyldén

Ålander Tuula
Rovaniemen hovioikeus